

A SZERVEZETT BŰNÖZÉS HAJNALA? Bűnszövetkezetek Nógrád megyében az 1950-es években*

STEFÁN ANTAL KRISZTIÁN

Bevezetés

A dolgozat témája, a témaválasztás oka

Szervezett bűnözés. Amikor szembe találkozunk ezzel a szóval, önkéntelenül az Amerikai Egyesült Államokban működő, illetve a maffiafilmekből jól ismert Cosa Nostrára, a Nápolyban tevékenykedő Camorrára vagy a japán Yakuzára gondolunk, de ha Magyarország határain belül maradunk, akkor is a rendszerváltozás után nagy port kavaró olajmaffia juthat eszünkbe. Ennek fényében jogosan merülhet fel bennünk a kérdés, hogy valóban csak a kilencvenes években jelent meg a szervezett bűnözés hazánkban, vagy már a szocializmusban is voltak gyökerei? Amennyiben igen, mikortól számíthatjuk a kialakulását? Dolgozatomban ezekre a kérdésekre szeretnék választ adni, illetve azt szeretném bemutatni, hogy az általam vizsgált bűnszövetkezetek milyen hasonlóságokat és különbségeket mutatnak a külföldi maffiával.

Kutatásomban a Balassagyarmati Megyei Bíróságon 1956 és 1962 között tárgyalt bűneseteket tanulmányozom. Azért választottam ezt az időhatárt, mert 1956-ban kezdődött a Kádár-korszak, míg 1962-ben lépett életbe az új büntetőtörvénykönyv (1961. évi V. tc.). Jelenleg a levéltári iratok feldolgozásával 1958 októberénél járok, az adatbázisomban 1051 különálló bűneset szerepel, melyekhez 1742 bűnelkövetőt tudok társítani. Ennyi esetből úgy látom, hogy mélyfúrásokat, folyamatokról és tendenciákról kimutatásokat még nem tudok ismertetni, illetve készíteni. Ez okból kifolyólag dolgozatomat egy részkutatásomból írtam meg. Ennek a munkának a középpontjában három, az 1950-es években Nógrád megyében tevékenykedő bűnszövetkezet áll. Ezek a bűnözői csoportok különféle módszerekkel követtek el gazdasági bűncselekményeket, melyekre egyenként jellemző az összehangolt, előre megtervezett és igen hatékonynak mondható munka. Ezen csoportok közül kettő komoly anyagi haszonra tett szert működése során, de mint később látni fogjuk, nem egyenlő elbírálás alá estek ezek a bírósági tárgyalás során.

* A tanulmány elkészítését az EFOP-3.6.1-16-2016-00001. „Kutatói kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” című pályázat támogatta.

Forrásadottságok, historiográfiai áttekintés

Kutatásomban a legfőbb szerepet a primer források játsszák. A 2018-as évben folyamatosan jártam a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltárába és elkezdtem feldolgozni a Balassagyarmati Megyei Bíróság büntetőperes iratait. Ezek az iratok tartalmazzák a bűncselekményeket elkövető személyek adatait (születési idő, születési hely, szülők, iskolázottság, családi állapot, gyermekek száma, foglalkozás, bűnözői múlt), a bíróság nevét, a bírósági tárgyalás idejét, az ítéletet és az eljáró bíró nevét. Ezeken a dokumentumokon kívül megismerhetjük a gyanúsítottak és a tanúk vallomásait, betekintést nyerhetünk a rendőrségi nyomozásba, valamint az összes tárgyalás jegyzőkönyvébe. Ezen adatok megismerésével összetett képet kaphatunk az egyes bűncselekményről azok kezdetétől a végéig.

A másik fontos szempont az volt, hogy tanulmányozzam a korszakkal foglalkozó szakirodalmat, helytörténeti munkákat, illetve azokat az interdiszciplináris kutatásokat (szociológia és kriminológia), melyekben szerepet kap a szocializmus időszakának bűnözése. Ezzel az volt a célom, hogy egy globális kontextust megteremtve tudjam vizsgálni az általam bemutatott bűncselekményeket.

A Horthy-korszak bűnözéséről Gyáni Gábor készített átfogó tanulmányt.² Munkájában kiemeli, hogy a bűncselekmények száma az első világháború óta folyamatosan emelkedett, illetve megjegyzi, hogy a gazdasági bűncselekmények számának növekedését az 1930-as évek eleji gazdasági válság okozta. Érdekes kontraszt figyelhető meg a fővárosi és a vidéki bűnözésben. A bűnözői csoportok csak a fővárosban követtek el különféle vétségeket, vidékre ez a fajta bűnelkövetés még nem volt jellemző. Gyáni kiemeli, hogy a gazdasági bűntetteket általában középosztálybeliek követték el, illetve bemutatja, hogy ez a bűncselekménytípus egyre nagyobb számban és százalékban jelent meg a korszak végén.

A Kádár-korszakról szóló egyik legátfogóbb társadalomtörténeti munka Valuch Tibor nevéhez köthető.³ Művében ugyan részletesen kitér a korszak bűnözésének társadalomstatistikai jellemzőire, a bűncselekmények kvalitatív és kvantitatív változásaira, illetve az ítélkezés gyakorlatában bekövetkező átalakulásra, de sokkal tágabb kontextusban vizsgálja ezeket a tényeket, könyvében nem ez játssza a főszerepet. Munkája azonban csak 1965 után tárgyalja és mutatja be a bűnözés legfontosabb adatait, ezért az én témám kiesik vizsgálati köréből.

Ennek okára Gönczöl Katalin jogász, nemzetközileg ismert kriminológus tér ki Bűnözés és társadalompolitika című munkájában. Ebben a könyvben a következőképpen indokolja meg az 1950-es évek statisztikai hiányosságait: „Sajnálatos módon az egységes bűnügyi statisztika megteremtésére *a második*

² Gyáni, 2005. 381-392.

³ Valuch, 2001. 362-365.

világháborút követően csak a hatvanas években került sor, adatszolgáltatás pedig csak 1965 óta létezik.”⁴

Ennek fényében olyan kutatásokat kerestem, amik e hiányosságok ellenére is foglalkoztak a Kádár-korszak elejének bűnözésével. Ennek eredményeképpen ismertem meg Bezsenyi Tamás történész-kriminológus munkáit, aki számos tanulmányt írt az 1960 és 1990 közötti bűnözésről. Bezsenyi első szervezett bűnözéssel foglalkozó írásában kitér a szervezett bűnözésre mint társadalmi reprezentációra.⁵ Ebben a tanulmányban megjelenik a szervezett bűnözés egyik szocializmusra alkalmazott fogalma, melyet a szerző így határozott meg: „A szervezett bűnözés szintén olyan társadalmi reprezentáció, ami meghatározott formát ad (konvencionál) a bűnelkövetés csoportos, munkamegosztásra alapuló formájának.”⁶ Ezen kívül szót ejt a szervezett bűnözés ideológiai megközelítéséről, mely szerint ez csak a kapitalista társadalmak válságjelensége, amely Magyarországon létre sem jöhetett.

Bezsenyi Tamás egy későbbi munkájában kifejti, hogy a társadalomtudományok számára rendkívül terhelte jelentésréteggel bírnak a szocialista kori bűnözés értelmezései.⁷ Úgy véli, hogy könnyebb azon tisztán ideológiai fogalmakat (például izgatás, üzérkedés) értelmezni, melyek a rendszerváltozással eltűntek a jogi szaknyelvből. Ebből következtethetünk arra, hogy a szervezett bűnözés értelmezése kulcsfontosságú kérdés, hiszen ennek egy teljesen más formája jelent meg az 90-es években.

Bezsenyi harmadik általam vizsgált írásában több lényeges elemet emel ki.⁸ Meghatározza a szervezett bűnözés egy másfajta, általam is alkalmazott fogalmát, mely szerint: „A szervezett bűnözés (organized crime) fogalmát a szocialista időszakra vonatkozóan úgy lehetne meghatározni, mint olyan személyek laza kapcsolódása, akiket csupán közös érdekek fűznek össze, de munkahelyük és adott esetben társadalmi státuszuk eltér.”⁹ Ezen kívül rávilágít, hogy a szocializmusban működő szervezett bűnözői csoportokban megfigyelhető egy központi személy, aki a csoport kihasználására törekszik. Megjegyzi, hogy az 1956-os forradalom után alakult bűnözői csoportok csak úgy tudtak bevételre szert tenni, ha kihasználták az állami vagy a szövetkezeti vagyont. Fontos pontként jelenik még meg írásában, hogy ezek a csoportok hozzákapcsolódtak a közellátáshoz, viszont azt is kiemeli, hogy a pénz felhalmozása és a kapcsolati tőke kiteljesedése csak az 1970-es évektől volt jellemző.

Balázs Judit átfogó tanulmányt írt a 20. század második felének bűnözéséről *A bűnözéstől a szervezett bűnözésig* címen.¹⁰ Ebben megemlíti, hogy a magyar-

⁴ Gönczöl, 1987. 61.

⁵ Bezsenyi, 2015/a. 36-55.

⁶ Uo. 40.

⁷ Bezsenyi, 2016. 203.

⁸ Bezsenyi, 2017. 47-77.

⁹ Uo. 47-48.

¹⁰ Balázs, 2002. 177-207.

országi szervezett bűnözés az 1970-es években alakult ki, az '50-es években csak a gazdasági csalások jelentek meg. A szerző kiemeli még, hogy ezek a bűncselekmények lényegében csak a vagyon felélését tették lehetővé, hiszen a vagyonszerzés korlátozása miatt ezek felhalmozása nem volt lehetséges.

A helytörténeti forrásokra áttérve egy kisebb problémával találjuk szembe magunkat. A megye történetével foglalkozó monográfiák és tanulmánykötetek szinte kivétel nélkül a rendszerváltozást előtti időszakban keletkeztek. Ennek fényében nem mondható ideológiamentesnek egyik mű sem, ennek ellenére a kellő forráskritikát alkalmazva a benne található információk használhatók. Jakab Sándor művéből megismerhetjük a megye második világháború utáni társadalmát, a gazdaság átalakulását, a politikai berendezkedés jellemzőit, illetve az 1956-os forradalmat követő újrászerveződés lépéseit.¹¹ Ezen kívül a szerző bemutatja külön a városok helyzetét az 1950-es években. Salgótarján esetében kiemelhető Molnár Pál tanulmánya, mely a város társadalmi viszonyainak fejlődésével foglalkozik 1945 és 1980 között.¹² Balassagyarmattal kapcsolatban a Tyekvicska Árpád által szerkesztett könyvet lehet megemlíteni.¹³

Áttérve az interdiszciplináris munkákra három jelentős szakirodalmat lehet kiemelni. Az első ilyen a már korábban hivatkozott Gönczöl Katalin munkája.¹⁴ Ebben megismerhetjük az 1965 és 1987 közötti bűnözés alakulását, de betekintést nyerhetünk a büntetőpolitika változásaiba is. Ezekon kívül a szerző fontos szerepet szán az igazságszolgáltatásban megvalósuló társadalompolitikára a szocializmus kezdetétől a könyv megjelenéséig.

Szintén jelentős munka a Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós hármassal szerkesztett *Kriminológia, bűnözés, bűnözéskontroll* című könyv.¹⁵ Ebben bemutatásra kerül a kriminológia helyzete az általam vizsgált évtizedben. Itt kiemelik, hogy a kriminológiát a politika – a maga szemszögéből logikusan – száműzte a művelhető tudományok köréből, illetve megállapítható, hogy a korszak bűnözésével kapcsolatos „tudományos” gondolkodást a hatalmi-ideológiai szempontú megközelítés jellemezte.

A legátfogóbb kriminológiai munka Freda Adler – Gerhard O. W. Mueller – William S. Laufer írásában jelent meg. Ebben megismerhetjük a bűncselekmény szó jelentését: „*A bűncselekmény törvénysértést megvalósító emberi cselekedet, amit egy vagy több tettes követ el, azzal a bűnös tudattal, hogy meghatározott sérelmet okozzon.*”¹⁶ Ezen felül a szerzők részletesen bemutatják a gazdasági bűncselekmények jellemzőit, illetve megismerhetjük a szervezett bűnözés kialakulását, különös tekintettel az Amerikai Egyesült Államokra. Fontos még kiemelni a kötetben megjelenő fehérgalléros bűnözést. Edwin. H. Sutherland

¹¹ Jakab, 1973.

¹² Molnár, 1982. 363-369.

¹³ Tyekvicska, 2014.

¹⁴ Gönczöl, 1987. 52-75.

¹⁵ Gönczöl, 1999. 21.

¹⁶ Adler, 2000. 309.

megfogalmazása szerint itt olyan bűnesetokról van szó „amelyet foglalkozásuk körében követnek el tiszteletre méltó és magas társadalmi státuszban lévő személyek.”¹⁷ Ennek a fogalomnak később némileg változott a jelentése, hiszen nyugaton nemcsak magánszemélyek, hanem akár cégek, társaságok is elkövethettek ilyen bűncselekményeket. Magyarország esetében azonban ez a fogalom kielégítő, hiszen minden állami tulajdonban volt, így ehhez hasonló csalásokat csak az egyének követhettek el. Az észak-amerikai kutatók a következőképpen gondolják a szervezett bűnözés fogalmát: „A szervezett bűnözés a fokozottan központosított vállalkozások nemzetközi, nemzeti vagy helyi csoportjainak egy fajtája, amelyeket olyan bűnözők működtetnek, akik illegális tevékenységet kívánnak folytatni, leggyakrabban pénz és nyereség érdekében.”¹⁸

Ha összegezzük az ismertetett szakirodalmat megállapíthatjuk, hogy a Kádár-kor szervezett bűnözésének szakirodalma – különös tekintettel annak első éveire-évtizedére – igen hiányosnak mondható. Világosan látszik, hogy mind a történelemtudomány, mind a kriminológia csak tapogatózik, ha az 1950-es évek bűnözéséről beszélünk. Dolgozatom egyik célja ezért mindenképp az újdonság, a nóvum prezentálása volt, amelynek köszönhetően kicsit betekintést nyerhetünk az évtized bűnügyeibe a szervezett bűnözés megismerésével.

Kutatási módszerek és a kontextus

Mivel rengeteg adattal dolgozom (egy eset akár több száz oldal is lehet), így nagyon fontos a hatékony forrásfeldolgozás. Ennek érdekében a legfontosabb adatokat az informatika alkalmazásával egy Microsoft Access adatbázisban tárolom. Az adatbázisban külön táblában helyeztem el a személyek adatait, a bűncselekményeket, a bíróságokkal kapcsolatos adatokat, a foglalkozásokat, a házasságokat, a településeket, illetve készítettem egy táblát melyben az egy bűncselekményen belüli kapcsolatokat tudjuk követni a személyek között.

A kutatás középpontjában a bűncselekményt elkövető személyek állnak, így az egyik legfontosabb módszer a prozopográfia. A prozopográfia módszerét nemcsak mint életrajzi adattárat használok, hanem szociológiai vizsgálat forrásként is szeretném alkalmazni.¹⁹ Mint említettem, a személyek adatainak egy külön táblát készítettem az adatbázisban, így jól nyomon követhető, hogy az egyes bűnszövetkezetekben milyen szerepet játszott a családi háttér, az iskolázottság vagy éppen a büntetett előélet.

A szakirodalom és a primer források mellett megismerkedtem a bűnszövetkezetek működéséről, illetve a bírósági tárgyalásokról tudósító sajtóanyaggal, mely cikkek a *Nógrádi Népszavak* hasábjain jelentek meg. Ezek a sajtótermékek részletesen mutatják be a bíróságon futó ügyeket, ám némi ideológiai színezet

¹⁷ Adler, 2000. 419.

¹⁸ Macionis, 2010. 206.

¹⁹ Paksa, 2013. 7–8.

is megjelenik bennük. Érdekesség, hogy ezek az esetek nem kaptak nyilvánosságot az országos sajtóban, aminek az oka alighanem az, hogy azokat a bűncselekményeket, amiket gyakorlatilag az egész országban elkövethetnek, nem szeretné népszerűsíteni a hatalom.²⁰

Annak érdekében, hogy ténylegesen megismerhessük a kor bűnözését, elengedhetetlen, hogy megismerjük ennek jogi hátterét, kontextusát. Az '50-es évek közepén egy abszolút átmenetinek szánt, „hibrid” büntetőtörvénykönyv volt hatályban hazánkban.

Ennek a büntetőtörvénykönyvnek az általános részét – a már szovjet mintára megírt – 1950. évi II. törvénycikk képezte.²¹ A szovjet hatást jól jelképezi a törvénycikk bevezető szövege: *„A büntetőtörvénykönyv új általános része annak a gazdasági, társadalmi és politikai átalakulásnak felel meg, amely a felszabadulást követően országunkban végbement s azokat a büntetőjogi alapelveket foglalja törvénybe, amelyek a szocializmus építésének érdekeit, a társadalmi tulajdon védelmét szolgálják.”*²² Ez az általános rész a bevezető rendelkezésekről, a büntethetőségről, a javító-nevelő munkáról, illetve a büntetések kiszabásáról és a rehabilitációról szól. A büntetőtörvénykönyv különös részét az 1878. évi V. törvénycikk hatályba lépő – azóta többször is megújított – Csemegi-kódex adja. A törvénykönyv ezen része a bűncselekményeket és ezek büntetési tételeit tartalmazza.

A büntetőtörvénykönyv pontosan megfogalmazza, hogy mit jelent a büntett fogalma: *„Büntett az a társadalomra veszélyes cselekmény, amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli.”*²³, illetve azt is meghatározza, hogy mi számít társadalomra veszélyes cselekménynek: *„A társadalomra veszélyes cselekmény minden olyan tevékenység, vagy mulasztás, amely a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi vagy gazdasági rendjét, az állampolgárok személyét vagy jogait sérti vagy veszélyezteti.”*²⁴ A büntetés céljának a dolgozó nép érdekeinek és a társadalmi tulajdon védelmét tekintette a törvény. Ez a rendelkezés már nem tett különbséget büntett és vétség között, hanem a bűncselekményeket osztotta büntettekre és kihágásokra. A kihágásokat azonban már az 1955. évi XVII. törvény meg is szüntette.²⁵ Jóval nehezebben definiálható kifejezés a bűnszövetkezet szó. Ez a terminus technicus nem szerepel a büntetőtörvénykönyvben, csak következtethetünk arra, hogy a bűnszövetség szót igazították úgy a korszakhoz, ahogy a legtöbb esetben ekkor használták (gazdasági szövetkezet, termelőszövetkezet).

²⁰ Tendencia az időszakban, hogy kevés bűncselekmény jelenik meg az országos sajtóban.

²¹ „Feladataként a társadalomnak a reá nézve veszélyes cselekményekkel szemben való védelmét tűzte ki, és expressis verbis kimondta, hogy bűncselekmény csakis a társadalomra veszélyes cselekmény lehet. A törvény e tételnek minden vonatkozását levonva alakította ki mind a felelősségi, mind a büntetési rendszerét.”. Mezey, 2007. 382.

²² 1950/II.tc.

²³ Uo. 1. § (3)

²⁴ Uo. 1. § (2)

²⁵ Mezey, 2007. 382.

A kifejezés mint bűnszövetség sem jelenik meg pontosan a Csemegi-kódexben. Ez a kifejezés azonosítható a bűnszövetséggel is, melyet a törvénykönyv akkor tekint létrejöttnek, ha a bűncselekmény elkövetését két vagy több ember elhatalmósítja.²⁶ Ennek értelmében a törvény már a szervezkedés részével elfogadja a bűnszövetség létrejöttét.

Fontos kiemelni azonban, hogy a korban ki számított köztörvényes bűnözőnek: minden olyan személy, aki nem politikai vagy államellenes bűncselekményt hajtott végre. Az általam vizsgált esetekben minden bűnelkövető köztörvényesnek minősül, mert céljuk nem a fennálló politikai rendszer megdöntése, hanem saját anyagi haszonszerzésének biztosítása volt.

Lényeges szempont még a bűnelkövetés formája. A jobb átláthatóság kedvéért készítettem egy ábrát, melyről leolvashatjuk ennek a lényegét.

A bűnözés formái és típusai
(saját szerkesztés)

Ebben látható, hogy a csoportos bűnelkövetésnek két formája lehet: szervezett és szervezetlen. A korban a szervezetlen részét a bűnbandák jelentették, míg szervezett módon a bűnszövetségek, bűnszervezetek tevékenykedtek. A kettő közötti különbséget Schnierer Aladár, pesti jogtudós határozta meg: „a bűnbandák a bizonytalanra egyesülnek, nem határozzák meg, mikor és minő tettet fognak elkövetni, hanem mindent a körülményektől s az alkalomtól tesznek függővé.”²⁷

Az említett szabályozások tehát fontos részét képezik a bűnözés jogi részének meghatározásában. Ezek mellett, ha számításba vesszük az előző fejezetben kifejtett fogalmakat, melyek a szocializmus szervezett bűnözését taglalják, akkor átfogó és kellő alapossággal meghatározott képet kapunk azokról a

²⁶ 1878/V.tc.

²⁷ <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-a-bunszervezeti-elkovetes-szabalyozasanak-kanyargos-utja> (utolsó megnyitás: 2018. 11. 07.)

lényeges pontokról, melyek a korszak szervezett bűnözéséről szólnak, különös tekintettel a bűnszövetkezetben elkövetett bűncselekményekről.

A bűnszövetkezetek ismertetése

Ebben a részben az általam kiválasztott három bűnszövetkezet kialakulását, működését, módszereit, lebukását, a rendőrségi nyomozást és a bírósági tárgyalás részleteit fogom ismertetni. A választásom azért esett éppen ezekre az esetekre, mert a gazdasági bűncselekményeken belül ezt a hármat tudjuk módszereiben és működésében egymástól elkülöníteni, illetve ezekről a bűnszövetkezetben elkövetett bűncselekményekről rendelkezem részletes nyomozati és bírósági anyaggal. A dolgozatban szereplő személyek neveit anonimizáltam, mert ezek személyes és szenzitív adatok, ezért az adatvédelmi törvény, a levéltári törvény és a Magyar Nemzeti Levéltár szabályzata védi őket.²⁸

A somoskőújfalui csempészbanda

A csempészbanda tagjai különböző általános használati és ruházati cikkek csempészésével foglalkoztak 1952 végétől 1956-ig. Ennek a csoportnak Somoskőújfalu volt a központi helysége, hiszen ezen a vasútállomáson cseréltek gazdát az áruk.

Somoskőújfalu elhelyezkedése és a bűnszövetkezet által az áruforgalomra használt vasútvonalak

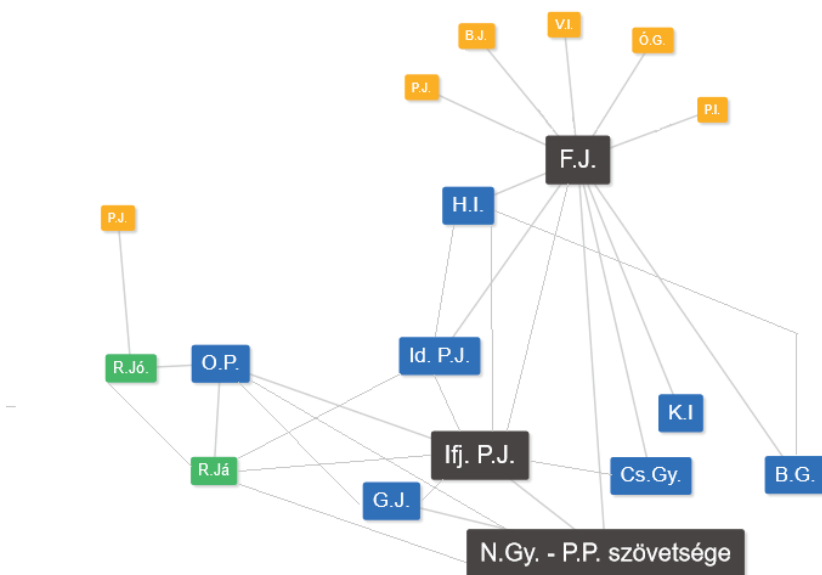
(forrás: http://www.archivnet.hu/gazdasag/a_magyar_nephadsereg_szerepe_a_magyar_vasuthalozat_fejleszteseben.html - utolsó megnyitás: 2018.11.04.)

²⁸ 1995/LXVI. tv.; 2010/I. tv. 93/A.§.; http://mnl.gov.hu/kutatasi_szabalyzat_mnl 2.2.c (utolsó megnyitás: 2018. 11. 07.)

A könnyebb átláthatóság kedvéért a bűnszövetkezet részletezése előtt szeretném bemutatni egy ábrán a szövetség kapcsolatrendszerét.

Jelmagyarázat:

- csak vevők
- központi személyek
- vevők és eladók
- vevők és eladók kevés központi kapcsolattal

Minden út F.J.-hez vezet?! A bűnszövetkezet kapcsolatrendszere (saját szerkesztés)

A bűnszövetség gondolata 1952 végén vetődött fel O.P. fejében. Az ekkor 30 éves, kétgyermekes családapa tolatásvezetőként dolgozott a Magyar Állami Vasutaknál Somoskőújfalu vasútállomáson és igen jó viszonyt ápolt a Csehszlovákiában dolgozó „Okos”, „Mincz”, „Lakatos”, „Hulik” és „Mihók” nevezetű magyar származású vasutasokkal. Ötletével megkereste az ekkor szintén 30 éves, Somoskőújfalu-Hatvan-Budapest-Keleti pályaudvar vonalon dolgozó F.J. jegyvizsgálót. F.J. kezdetben vonakodott, hogy illegálisan becsempészett áruk értékesítésével foglalkozzon, de próbaként vásárolt 20 db ceruzát O.P.-től, darabját 2,50 forintos áron és még aznap a vonaton ezeket 30 filléres haszonnal eladta. F.J. ráébredt arra, hogy az akkor amúgy is átlagosnak mondható

keresetét alaposan meg tudja toldani és „munkakapcsolatba” került O.P.-vel, mely kapcsolat egészen a kihallgatás időpontjáig meg is maradt.²⁹

O.P. vallomásából megtudtuk, hogy 1952-ben már elítélték csempészésért, de a pénzbüntetés kifizetése után folytatta illegális tevékenységét. Ő volt az első, akit a BM VII. Főosztályának Csempészet- és üzérkedés alosztálya 1956. április 6-án kihallgatott Salgótarjánban. Ebben a vallomásában tagadta, hogy köze lenne a csempészszövetkezethez. Négy nappal később azonban újabb meghallgatásra került sor, ebben már részletesen beszámolt az 1952-től működő bűncselekménysorozatról. A korábban említett F.J. mellett megnevezte G.J. budapesti, illetve M.B. és Cs.T. kisterenyei jegyvizsgálókat is, akiket szintúgy 1952 végén környékezett meg ötletével.³⁰ Ebből az iratból megismertük, hogy nem csak ceruzákat, hanem kerékpárgumikat, harisnyákat, gumicsizmákat és műbőr kabátokat is be tudott szerezni a csehszlovák vasutasok segítségével, így ezek az árucikkek is értékesítésre kerültek. O.P. kitér arra is, hogy ezekért a cikkekért gyakran órával fizetett, hiszen ezek igen keresett termékek voltak a határ túlsóoldalán dolgozó vasúti dolgozók körében. Az órák beszerzésében segítségére volt R.Já. kisterenyei kalauz, illetve G.J. is. Ebben a kihallgatásban találkoztunk először az eset főgyanúsítottjával, P.P.-vel, aki vevőként szerepelt a jelentésben. Április 13-án újra kihallgatták O.P.-t, aki ismét bővítette történetét. Itt már megemlítette R.Jó.-t, aki szintén az óra beszerzésében, illetve értékesítésében nyújtott segítséget úgy, mint ahogy korábban említett testvére tette. O.P. vallomásában kiemelte, hogy azért követett el bűncselekményeket, mert családja nehéz anyagi körülmények között élt, így plusz bevételre volt szüksége.³¹ Ennek valóságtartalmát nehéz megállapítani, jogosan vetődhet fel, hogy csupán kifogást próbált keresni tetteire.

Érdekes megvizsgálni, hogy mi változott meg négy nap alatt, hogy tagadásból egy részletes, háromoldalas beismerő vallomás lett. Ebben a négy napban további vasutasok kerültek a rendőrség látókörébe és ezeket szintén kikérdezték. A nyomozás tekintetében április 7. rögtön áttörést hozott. Az ügy főgyanúsítottja, P.P. vallomásával indult a nap. Az ekkor 34 éves kocsirendezőként dolgozó vasutas rövid, ám lényegre törő beszámolójában beismerte, hogy 1954 óta dolgozott Somosközfaluban, illetve azt is megtudhatjuk, hogy 1955-től különböző tárgyak csempészésével és ezek eladásával foglalkozott. Elmondta, hogy – O.P.-hez hasonlóan – ő is jó viszonyt épített ki a már említett csehszlovák vasutasokkal és a tőlük vásárolt árukat javarészt F.J.-nek adta tovább haszonnal.³²

Ezt követően N.Gy. beszámolójában sokkal részletesebb és nagyobb jelentőségű elemek kerültek elő. A gyanúsított elmesélte, hogy a második világháború

²⁹ Keresete 1956-ban: 1150 Ft. MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 95-98.

³⁰ M.B. és Cs.T. nem szerepelnek a 13 gyanúsított között, de még csak tanúként sem hallgatták ki őket. Ennek hátteréről, illetve okáról nem találtam információt.

³¹ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 45-51.

³² Uo. 5-6.

után költözött Fülekről Salgótarjánba, majd 1951 óta állt a MÁV szolgálatában. Kiemelte, hogy mikor 1953-ban Somoskőújfaluba került, akkor gyorsan észrevette, hogy a helyi vasutasok különböző áruk átvételével, majd azok haszonnal történő eladásával foglalkoztak, így elhatározta, hogy ő is részt vesz benne. Vallomása során beismerte, hogy 1953-ban megállapodtak P.P.-vel, hogy egy szövetséget hoznak létre, melynek célja a profit maximalizálása volt. Ebből az iratból ismertük meg részletesen, hogy milyen módszerrel dolgoztak a vádlottak. N.Gy. elmondta, hogy a Csehszlovákiából érkező vasúti kocsikat a somosi állomáson fordították meg az ellenkező irányba. Ez az alkalom lehetőséget adott a feleknek, hogy az árut nyugodtan, senkitől sem zavartatva kicseréljék. A férfi kiemelte, hogy ezt a módszert alkalmazták 1953 óta folyamatosan, illetve elmondta, hogy egyszerre nagyobb mennyiségű árú átvételére nem volt lehetőségük, mert elrejtteni sem tudták volna, illetve kezdetben anyagi lehetőségeik is korlátozottak voltak. Megtudhattuk, hogy a kapott cikkekért cserébe bort, pálinkát, esetleg cigarettát adtak, mert a határon túl a magyar forintot nem tudták felhasználni a külföldi vasutasok. Az is kiderült az írásból, hogy az árut a szövetség szinte kivétel nélkül F.J.-nek adta tovább. N.Gy. a továbbiakban részletes leírást adott munkatársa, Ifj. P.J. tevékenységéről is. Elmondása szerint rengetegszer vett át árut kollégájának, illetve volt, hogy a „fizettséget” kellett eljuttatnia a csehszlovák vasutasoknak. Többször szóba került a lebukás veszélye kettejük kommunikációjában, de Ifj. P.J. mindig nyugtatta N.Gy.-t, hogy nem lesz semmi probléma, mert neki olyan ismeretsége van, hogy nem kerülnek bajba, illetve, ha esetleg razzia lesz, ő majd értesít mindenkit.³³

Érdeemes megjegyezni, hogy ugyanezen a napon került sor az említett Ifj. P.J. első kihallgatására, de O.P.-hez hasonlóan ő is tagadta, hogy csempészéssel foglalkozott volna.³⁴ N. Gy. vallomása további részében még több kollégáját említette meg, akik segítséget nyújtottak számára az árucikkek beszerzésében. Ilyen személyek voltak H.I., R.J. és G.J. Ezek után előadta a rendőröknek, hogy O.P. milyen árut szerzett meg, illetve ezeket hogyan rejtette el. Ezek között szerepelt esőkabát, melyet az átvétel után magára vett és arra vette rá az egyenruháját, illetve olyan kisebb ruházati és használati cikkek, mint például harisnya vagy Gillette borotvapenge, melyeket irodájának fiókjában rejtett el. H.I. tevékenységéről annyit mondott el, hogy papucsokat és gumicsizmákat vett a csehszlovákoktól, melyeket eldugott a vámvizsgálat elől, majd miután ennek vége lett, azt egy kosárba elrejtve vitte el és adta el. A vádlott saját tevékenységéről még annyit mondott el, hogy a csempészárut mind a kollégái, mind a somoskőújfalui lakosság körében árusította.³⁵

Ugyancsak április 7-én hallgatták meg B.G. 46 éves kocsirendezőt. Vallomásában elmondta, hogy őt 1955-ben kereste meg H.I. hatvani jegyvizsgáló, hogy szerezzen neki ceruzákat. B.G. belement az üzletbe és szerzett 110

³³ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 66-68.

³⁴ Uo. 14-16.

³⁵ Uo. 68-69.

darab ceruzát azzal a céllal, hogy azt a Heves megyei kollégájának eladja. Az üzlet azonban nem jött létre, mert a jegyvizsgáló nem tudta átvenni az árut. Ekkor a gyanúsított úgy határozott, hogy hazaviszi, majd ott elrejtí a ceruzákat, de útközben a rendőrök igazoltatták és a nála lévő írószerszámokat elvették. További mondandójában kiemelte, hogy ő is jó viszonyt épített ki a külföldi vasúti dolgozókkal és 1955 és 1956-ban közel 1000 darab ceruzát és kerékpárgumit vásárolt fel, majd adott el a hatvani vasutasoknak (H.I. és F.J.), a somosi népboltnak és Salgótarjánban néhány ismerősének. Új személyként jelenik meg a beszélgetés során Cs.Gy., aki a ceruzák továbbadásában volt B.G. segítségére.³⁶

Szintén megszólalt ezen a napon Id. P.J., aki részletesen bemutatta milyen tevékenységeket űzött. Vallomása során elmondta, hogy mivel Somoskőújfalu határállomás volt, így lehetőségük volt kapcsolatot teremteni csehszlovák vasutasokkal. Ennek a kapcsolatnak köszönhetően olyan cikkeket tudtak az országba hozni, amiből hiány volt. Ezek kezdetben ceruzák voltak, melyet a 64 éves vámkezelő eleinte barátai, kollégái körében adott el, melyen keresett egy kevés pénzt. 1954 közepétől, mikor már látszott, hogy ez az üzlet nyereséges lesz egy „Utraka” nevezetű szlovák vonalvezetőtől már nagyobb mennyiségű ceruzát vásárolt. A ceruzák megszerzésében segítséget nyújtott számára R.Já. kisterenyei kalauz is. Ezeket a ceruzákat rendszerint F.J.-nek és H.I.-nek adta tovább haszonnal. Vallomásából azt is megtudhatjuk, hogy a hatvani vasutasokkal mindig Salgótarján főterén találkozott, itt került sor az árucserére. Id. P.J. tevékenysége során, ha szükség volt, fiát is kisegítette, így többször árukat továbbított a számára. Id. P.J. megnevezi, hogy tudomása volt P.P. és O.P. csempésztevékenységéről, illetve B.G. munkásságáról is.³⁷

Másnap Ifj. P.J. újbóli meghallgatásával kezdődött a nap. Az előző nap még mindent tagadó 38 éves forgalmazó miután szembesítették N.Gy. vallomásával, beismerte, hogy ő is részt vett a csempészárúk vásárlásában és értékesítésében. Elmondása szerint 1954 és 1956 között nagyjából 3000-3500 ceruzát vásárolt meg, melyeket a H.I.-tól és R.Já.-tól vett órákkal fizetett ki. Kiemeli, hogy mivel az órákat is ezektől a személyektől vette, így a ceruzák eladásában is ők segítettek neki. A kihallgatott férfi elismerte, hogy 1955-től már cigaretta-papírok vásárlásával és értékesítésével is foglalkozott. Ezeket kivétel nélkül F.J. vásárolta meg. A kikérdezést lefolytató rendőrtiszt még rákérdezett arra, hogy a házkutatás során megtalált börtáskákkal, irattáskákkal és órákkal milyen későbbi tervei voltak, de a férfi ezekre azt a választ adta, hogy ezek saját tulajdonát képezték, nem tartoztak az eladni tervezett áruk közé.³⁸

Április 9-én ismét beidézték meghallgatásra P.P.-t, majd szembesítették N.Gy. vallomásának ráeső részével. A férfi ekkor már nem tagadta, hogy ő is részt vett a bűncselekmények elkövetésében, illetve megerősítette, hogy együtt dolgoztak a csempészárúk begyűjtésében, elrejtésében és értékesítésében.

³⁶ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 103-105.

³⁷ Uo. 157-159.

³⁸ Uo. 13-17.

sében. Társa sorait annyival egészítette ki, hogy nem csak ceruzákat, hanem papucsokat, csizmákat, kerékpárgumikat és órákat is vásároltak. Az órákon kívül szinte mindent F.J. vásárolt fel, amiért pénzt vagy órákat adott cserébe. Az órák beszerzésében segítséget nyújtott a szövetség számára R.Já. és G.J. is. P.P. beszámolójában elmondta, hogy tudomása volt arról, hogy O.P. is csempészáruk vásárlásával és értékesítésével foglalkozott. Nyilatkozatot tett még ezeken kívül arról, hogy K.I. nevű munkatársa is foglalkozott üzérkedéssel, és nem örült, ha együtt voltak szolgálatban, mert a férfi minden árut magának szeretett volna.³⁹ Másnapra be is idézték az említett férfit kihallgatásra. A 37 éves, málházóként dolgozó vasutas a vallomása során beismerte, hogy 1953 óta foglalkozott csempészéssel és üzérkedéssel. Eleinte csak kisebb ruházati cikkek, mint például papucsok, csizmák, harisnyák vásárlásával és eladásával foglalkozott. Ezek az árukat a helyi és salgótarjáni lakosoknak adta el haszonnal. Később kiterjesztette „vállalkozását” a kerékpárgumikra és ceruzákra is, melyeket ismeretlen pesti kalauzoknak, illetve F.J.-nek adott tovább. Bevallása szerint a csempészáru átvételére mindig akkor került sor amikor szénért ment, mert ilyenkor sem az állomásfőnök, sem a határőrök nem ellenőrizték, és ha le is bukott volna, akkor sem tudták volna felelősségre vonni, így ezzel megelőzően tudta leplezni tevékenységét. A gyanúsított kiemeli, hogy ez az üzletelés igen kifizetődő volt, mert tudta fedezni felesége kezelési költségeit, illetve mivel 75%-os hadirokkant volt, így plusz munkát egyébként sem tudott volna vállalni.⁴⁰ Az április 10-éig megtörtént kihallgatások nyomán a rendőrség előzetes letartóztatásba helyezte P.P.-t, N.Gy.-t, O.P.-t, Ifj. P.J.-t, F.J.-t és R.Jó.-t.⁴¹

A kihallgatások április 12-én R.Já.-val folytatódtak. A 35 esztendőes jegyvizsgáló elmondta, hogy 1953 elején kereste meg őt Ifj. P.J. azzal a kérdéssel, hogy tudna-e tőle ceruzát venni, majd továbbítani. A férfi ekkor erre a kérdésre még nem tudott konkrét választ adni. A kérést követően pár héttel később találkozott öccsével, R.Jó.-val, aki a Hatvan-Budapest vonalon teljesített szolgálatot és megkérdezte tőle, hogy nem tudna-e a vonaton ceruzákat eladni. Erre a fiatalabb testvér azt válaszolta, hogy hozzon neki mintát és majd megpróbálja. Ezután R.Já. vásárolt 20 darab ceruzát, amit testvére értékesített. 1953 nyarán ismét találkozott Ifj. P.J.-vel, aki megkérdezte tőle, hogy nem tudna-e számára órákat szerezni, mert a csehszlovák kollégák nagyon szeretik ezeket. 1956-ig R.Já. nagyjából 20 órát adott át Ifj. P.J.-nek, amiért ceruzákat kapott. 1953 őszén Somoskőújfalu vasútállomáson a férfi megismerkedett O.P.-vel, aki szintén csempészceruzákat kínált a számára, amiket meg is vásárolt, így vele is üzleti kapcsolata alakult ki. R.Já. kiemeli, hogy minden üzleti kapcsolat közös volt

³⁹ Vallomásában a következőképpen számol be erről: „Amikor K.I. volt szolgálatban mi egyáltalán nem tudtunk venni semmit, mert már előttünk mindent megvásárolt, illetve leszedett a vonatról. Az egyik szlovák mozdonyvezető egy alkalommal le is köpdöste a szemtelensége miatt, éppen azért, mert igen kapzsi volt és a többiekkel nem törődött, hanem mindent magának akart elhappolni.” Uo. 6-7.

⁴⁰ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 148-151.

⁴¹ Uo. 240-241.

öccsével és a hasznót elfelezték.⁴²

R. Jó. vallomásából megtudjuk, hogy nagyjából 5000 darab ceruzát értékesített, melyet testvérétől kapott az említett módon. A ceruzákat minden esetben P.J.-nek adta tovább, akinek egyszer a Keleti pályaudvaron adott el nagyobb mennyiséget és ekkor a férfi azt mondta neki, hogy bármikor vesz tőle bármekkora mennyiségben. P.J. a ceruzákért órákkal fizetett, melyeket a gyanúsított bátyján keresztül O.P.-nek küldött el.⁴³

Április 13-án hallgatták ki azt az embert, akinek valamilyen formában mindegyik személyhez köze volt. F.J. egy Heves megyei kis faluban, Zaránkon született az 1920-as évek elején. 18 évesen került a MÁV alkalmazásába, majd az '50-es évek elejétől a Miskolc-Budapest és a Szolnok-Salgótarján vonalakon teljesített szolgálatot mint jegyvizsgáló. Az O.P.-val történt megegyezés után 1953 végén került kapcsolatba Ifj. P.J.-vel, majd 1954 decemberében P.P.-vel. Bevallása szerint ezektől a személyektől összesen 6000-6500 darab ceruzát vásárolt 2,50 forintos áron. Kiemelte, hogy P.P. és N.Gy. együtt üzleteltek, így tőlük vásárolta a legtöbb ceruzát, nagyjából 3000-3500 darabot. A gyanúsított férfi elmondta, hogy ezeket a ceruzákat részben ismert, részben ismeretlen személyeknek adta tovább, rendszerint Budapest-Keleti pályaudvaron. Itt ismerkedett meg P.J. szombathelyi vasutassal, akinek 1953 és 1955 között 2000 ceruzát adott el, egyenként 3,50 forintos áron. 1955 végén azért szakadt meg a kapcsolatuk, mert a vevő jelezte, hogy nem szeretne már többet ezzel foglalkozni. Megnevezi még a B.J. nevű, szintén szombathelyi jegyvizsgálót, akivel akkor ismerkedett meg, mint a másik Vas megyei vasutassal. B.J.-nek 1956 februárjáig szállított ceruzákat, majd megszakadt a kapcsolatuk. A harmadik megnevezett személy V.I. kiskunhalasi kalauz volt, akivel P.J. kiesése után állapodott meg és 1955 novembere és 1956 márciusa között 1100 darab ceruzát adott át neki, a korábban meghatározott áron. A gyanúsított megnevezett még két személyt: P.I.-t és Ó.G.-t. Nekik csak kis tételben adott át ceruzákat Budapesten, de véleménye szerint ők is szombathelyiek lehettek.⁴⁴

Szintén ezen a napon volt Cs.Gy. meghallgatása. Az ekkor a hatvani vasútállomáson szolgáló férfi 1954 elején sokat járt Egerbe, mert lakást szeretett volna vásárolni és mivel munkájából kifolyólag ismerték, több vasutas kollégája kérdezte tőle, hogy nem tudna-e nekik ceruzát szerezni valahonnan. Ekkor erre a kérdésre azt a választ adta, hogy nem foglalkozik ilyesmivel. 1954 januárjában érdeklődött hatvani kollégáinál, hogy hol lehetne íróeszközöket szerezni. Erre azt a választ kapta, hogy Somoson érdemes keresgélние. Egyik alkalommal, mikor arra járt, érdeklődött B.G.-nél, hogy nem tudna-e ceruzát adni neki. Ekkor saját használatra vásárolt egy tintaceruzát 3 forintért. Egerben járva ismét többen kérdezősködtek, hogy nem tudna-e mégis árut szerezni. Ekkor elhatározta, hogy nagyobb mennyiségű ceruzát fog felvásárolni B.G.-től és a

⁴² MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 81-83.

⁴³ Uo. 72-76.

⁴⁴ Uo. 94-99.

következő alkalommal sok pénzt vitt magával és 200 darabot megvásárolt. A vádlott elmondta, hogy 1954 januárja és 1956 márciusa között nagyjából 6000 darab írószerszámot vásárolt és ezeket általában cégeknek adta el. A férfi később üzleti kapcsolatba került Ifj. P.J.-vel is, akitől radírgumit és tűzköveket is vásárolt.⁴⁵

A kihallgatások sora ezek után majd egy hónapot szünetelt. 1956. május 3-án jutott el a rendőrség G.J.-hez, akinek a kihallgatása már Budapesten történt. G.J. elmondta a rendőröknek, hogy 1955-ben munkája miatt Somoskőújfaluban várakozott, amikor megszólította őt Ifj. P.J., hogy a karján látható „Doxa” márkájú karóráját nem adná-e el neki. A vasutas 1260 forintért adta el óráját a megnevezett személynek, aki mondta neki, hogy ha tud hozzon Budapestről számára olcsó órákat. A következő alkalommal 3 olcsóbb órát, illetve egy átala-kított „Doxa” márkájú órát hozott Ifj. P.J.-nek, aki ezért cserébe ceruzákat adott a számára. G.J. ezután kapcsolatba került N.Gy.-vel és P.P.-vel, akiknek szintén órákat vitt a fővárosból.⁴⁶

A különböző vallomásokból láthatjuk, hogy egy nagyon sok szálon futó, bonyolult bűnszövetkezettel állunk szemben. A bűnszövetség négy jellegzetes figurára épült. A somoskőújfalui vasutasok közül Ifj. P.J.-t és az N.Gy. – P.P. páros szövetségét lehetne kiemelni, akik a legnagyobb csempészmunkát végezték. Ezek a személyek nem rendelkeztek magas iskolai végzettséggel, de a munka-helyi beosztásuk, illetve a leleményességük révén sok vasutassal kerültek kap-csolatba, akikkel üzleti viszonyt is kiépített. Ennek ellenére a bűnszövetkezet középpontjában egyértelműen F.J. állt. A hatvani férfinél futottak össze a szá-lak, neki köszönhetően a becsempésztett áruk az egész országban elterjedtek. Ő volt az a személy, aki a kis nógrádi falu rejtett vállalkozását összekötötte a fővárossal és ezzel együtt az egész országgal. F.J. tanult, okos és céltudatos sze-mély volt. Vallomásait olvasva egyből feltűnt, hogy ő nem az a kisstílű, ügyetlen bűnöző volt. Nem volt szüksége vele egyenrangú társra, hogy egy jól működő, a hatóságok számára sokáig láthatatlan vállalkozást építsen ki. A bűnszövetség-ből ő húzta a legnagyobb hasznot, de mivel nem halmozott fel vagyont, hanem a pénzt egyből elköltötte, nem volt veszítenivalója a lebukás után sem.

A gyanúsítottak kihallgatásaival egyidőben futottak a tanúk meghallgatásai is. Ezekben az esetekben legtöbbször a vasutas kollégákat idézték be maghall-gatása, de a névsorban szerepeltek somoskőújfalui háztartásbeli asszonyok, a helyi népbolt vezetője és a fodrász is. A vallomások legnagyobb része megerősíti, hogy akik a vádlottakkal kapcsolatban álltak tudtak, vagy legalább is pletykákat hallottak arról, hogy mivel foglalkoznak a vasutasok. Ami a nyomozás hosszát megnyújtotta, az a hetven beidéztet tanú folyamatos vallomásvál-toztatása, illetve a szombathelyi vasúti dolgozók kihallgatásai voltak. A nyomozás egészen őszig elhúzódott és ezt az 1956-os forradalom és szabadságharc

⁴⁵ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 116-119.

⁴⁶ Uo. 142-146.

akasztotta meg.⁴⁷ Az első tárgyalási napra 1957. március 6-án került sor Gulyás Sándor tanácselnök vezetése mellett. A bírósági tárgyalás első három napján a 13 gyanúsított kihallgatása zajlott. A gyanúsítottak mindegyike változtatott a rendőrségi meghallgatás során tett vallomásán. Bevallásuk szerint ezeket a vallomásokat rendőrségi fenyegetésre vagy fizikai erőszak alkalmazása miatt tették.⁴⁸ Ezt a gyakorlatot már a második világháborút követő igazoló eljárásokon is láthattuk.⁴⁹ Az eredmény közel hasonló lett ebben az esetben is.⁵⁰ A bíróság szintén rengeteg tanút hallgatott meg és akiről tudták bizonyítani, hogy hamis vallomást tett, azok fellebbezését, illetve rendőrségi vallomásának visszavonását elutasították. Ezek a személyek főleg a somoskőújfalui vasutasok voltak, mert a tanúk jelentős része innen származott. A legnagyobb vesztese ennek a tárgyalásnak K.I. lett, akinek nemhogy nem fogadták el a fellebbezését, még hamis tanúzással is megvádolták, hiszen több tanú állította, hogy a férfi megkereste és megfenyegette őket a meghallgatás előtt, hogy számára kedvező vallomást tegyenek.⁵¹ A Balassagyarmati Megyei Bíróság elsőfokú ítéletét 1957. március 13-án hirdették ki, melynek eredményét a következő táblázatban ismertetem.⁵²

név	bűnösség	börtönbüntetés	a börtönbüntetés felfüggesztett?	penzbüntetés
O.P.	igen	6 hónap	igen	1000 Ft
R.Jó.	igen	4 hónap	nem	-
F.J.	igen	3 hónap	igen	1200 Ft
N.Gy.	igen	3 hónap	igen	1000 Ft
Cs.Gy.	igen	3 hónap	igen	1000 Ft
P.P.	igen	3 hónap	nem	-
K.I.	igen	3 hónap	nem	-
B.G.	igen	-	-	600 Ft
Ifj. P.J.	igen	-	-	600 Ft
R.Já.	nem	-	-	-
P.J.	nem	-	-	-

Az elsőfokú tárgyalás ítéletei
(saját szerkesztés)

⁴⁷ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 171-224.

⁴⁸ Ennek ellentmondtak a házkutatások során tett tapasztalatok.

⁴⁹ Horváth, 2017. 122-124.

⁵⁰ Megfigyelhető a jelenség szinte minden politikai fordulatnál. Az előző vezetés alatt tett vallomásokat rendszerint megéri megváltoztatni vagy visszavonni, mert az új irányítás az azt megelőző rendszer elítélteit általában kedvezőbb elbírálás alá ejti.

⁵¹ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 282.

⁵² Uo. 285-286.

Az ítéletekből megállapítható, hogy a tényleges büntetést kapó személyek közül csak hárman kaptak letöltendő börtönbüntetést: P.P., K.I. és R.Jó. A pénz-büntetés kiszabását csak hat személynél látta indokoltnak az esküdszék. Az táblázatból láthatjuk, hogy nem minden központi személy kapott komoly büntetést, sőt a legtöbben mindössze pénzbüntetéssel megúszták az esetet. Az ítélet ellen csak K.I., Ifj. P.J., R.Jó. a büntetés csökkentése miatt, illetve G.J. ellen az ügyész a felmentés miatt fellebbezett. A másodfokú tárgyalásra 1957. december 5-én került sor, melyben a fellebbezéseket elutasították, sőt K.I.-nek még 1000 forintos pénzbüntetést is kiszabtak.⁵³ Megállapíthatjuk, hogy annak ellenére, hogy a bűnszövetkezet összesen 514.911 forintnyi csempészárut hozott be illegálisan az országba, ezek a büntetések igen alacsonynak számítanak.⁵⁴ Hogy ez mekkora összegnek felel meg, azt megmutatja, hogy 1956-ban az átlagkereset 1235 forint volt az országban.⁵⁵ Ennek oka véleményem szerint az lehetett, hogy míg az 1956. októberi és novemberi események előtt ez egy kiemelten fontos ügy volt, addig 1957 márciusára az országnak egy sokkal nagyobb válságot kellett megoldania. Ezt bizonyítja, hogy ekkor már a megtorlóperек futottak a bíróságokon, így minél előbb szerettek volna ennek a problémának a megoldásán dolgozni és ezt az addigra nem olyan fontos ügyet lezárni.

A Balassagyarmati Vágóhídi Vállalat dolgozói

Az ügy két csomóponti személye, O.J. 1950 novemberében, B.J. pedig 1951-ben került a Balassagyarmati Vágóhídi Vállalat alkalmazásába. Kezdetben mind a ketten vágóhídi munkásként dolgoztak, így tapasztalatra tettek szert a húсок feldolgozásában. 1953-ban O.J. művezető, 1954-ben B.J. pedig raktáros lett. O.J.-nek, mint művezetőnek munkaköri kötelessége volt a termelés irányítása, a hús mennyiségének és minőségének ellenőrzése, valamint az áruszállítás megtervezése és szervezése. B.J. a raktárt kezelte, vágási napló alapján vette át az árut a hentesektől és raktári jegy kibocsátásával adta át a húst szállításra. A szállítások úgy történtek, hogy a balassagyarmati húsboltoknak szánt árut a raktáros által kiadott raktári jegy alapján vette át a szállító alkalmazott, aki az egyes üzleteknek kiadott húсок mennyiségéről számlát állított ki és ezek átvételét azon ismertette el. A vidékre kiszállított húсок esetében ez annyiban változott meg, hogy azt a számlát a számlázó, illetve, ha a szállítás reggel 8 óra előtt történt, akkor O.J. állította ki. Ezeknél az eseteknél a férfinak öt számlát

⁵³ MNL NML XXV. 4.c. B 27/1957 290-291.

⁵⁴ Uo. 285.

⁵⁵ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1997-11FD1/magyar-gazdasag-1468E/gazdasagi-folyamatok-1996-ban-1468F/munkanelkuliseg-146EE/nominal-es-realber-realjovedelem-14708> (utolsó megnyitás: 2018. 11. 14.)

kellett kiállítani, melyből három darab került a vevőhöz, kettő pedig a vágóhídi vállalatnál maradt.

A hús termelésénél 3%-os káló volt engedélyezve.⁵⁶ Ezt azonban legtöbb esetben nem merítették ki, mert általában az áru elszállítása gyorsan történt, ezáltal a súlyveszteség is csekély volt. Ilyen körülmények között a raktárosnak tudomása volt arról, hogy a raktárban nagyobb mennyiség van, mint amennyinek a káló figyelembevételével lennie kellene. Ez a tény ébresztette fel a már az ötvenes éveiben járó B.J.-ben és O.J.-ben azt a gondolatot, hogy a raktárban lévő többleshúst saját céljaikra használják fel.

1956 májusában V.M. - aki a vágóhídi vállalat szécsényi kirendeltségének húselosztója volt - áruért érkezett Balassagyarmatra. Ez alkalommal a két ötletgazda megkérdezte a férfit, hogy nem volna-e hajlandó többleshúst kivinni Szécsénybe, értékesítés céljából. Tájékoztatták a 44 éves húselosztót, hogy 50 kg húsról lenne szó. V.M. némi habozás után belement az üzletbe, és úgy állapodtak meg, hogy V.M. kapja az értékesített többletáru felét, míg a másik felét átadja a két gyarmati dolgozónak.⁵⁷ V.M. mint elosztó a húst raktári jegy alapján vette át, amit B.J. állított ki a számára. Ezen a jegyen csak annyi hús szerepelt, amit elosztásra szántak, a többletet – logikusan – nem tüntették fel rajta. A fent leírt módszerrel havonta körülbelül 200 kg marhahúst és 100 kg sertéshúst vett át V.M. A marhahúst 18 Ft/kg, a sertéshúst 25 Ft/kg áron számolták el, így összesen havonta 6100 forint haszonnal dolgoztak. Mivel mindenki a pénz 25%-át kapta meg, így fejenként 1525 forintot kerestek az üzleten. Ez a korabeli viszonyok szerint, több, mint egyhavi fizetésnek felelt meg.⁵⁸ Ezek a hússzállítások 1956. október közepéig tartottak, hiszen a forradalom alatt és után munkabeszüntetésekre, majd sztrájkokra került sor.

1957. július 18-án J.L., a rétsági szövetkezeti húsbolt vezetője érkezett húsért üzlete részére. Ez alkalommal B.J. mondta O.J.-nek, hogy van 100 kg felesleges marhahús raktáron és a húsbolt vezetőjét be lehetne szervezni a „vállalkozásba”. A gondolatot közölték J.L.-el, aki azonnal vállalkozott a hús értékesítésére és el is szállította azt Rétságra, majd a korábban leírt árfolyam szerint értékesítette. Az 1800 forintnyi haszonból 600-at kapott mind a három férfi.

1957. augusztus 9-én J.L. ismét húsért utazott Balassagyarmatra és ekkor előzetes megbeszélés alapján B.J. 100 kg marhahúst és 50 kg sertéshúst, O.J. pedig 30 kg szalonnát tett fel a kocsira, a számlán azonban – amit O.J. állított ki

⁵⁶ Ez egyfajta veszteséget jelentett az adott hústermék súlyából, mely a tárolás szükségzerű velejárója lehetett, hiszen, ha egy adott húsipari terméket hosszú időn át tároltak, akkor annak víztartalma lecsökkent, így veszített az eredeti tömegéből.

⁵⁷ V.M. azért kapta meg az egész ár felét, mert ő húselosztóként a húst nem értékesíthette, erre a vállalat külön embert bízott meg G.I. személyében, aki a vágóhídi vállalat szécsényi telephelyének a vezetője volt. V.M. meg is kereste a férfit ezzel az ötlettel és ezt ő is elfogadta.

⁵⁸ <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/1997-11FD1/magyar-gazdasag-1468E/gazdasagi-folyamatok-1996-ban-1468F/munkanelkuliseg-146EE/nominal-es-realber-realjovedelem-14708/> (utolsó megnyitás: 2018. 11. 14.)

– ezek a mennyiségek nem szerepeltek. J.L. az áruval el is indult Rétságra. Mivel a földművesszövetkezet dolgozóinak feltűnt, hogy a szállítások alkalmával jóval több hús szerepelt a kocsin, mint amennyi a számlán volt feltüntetve, elhatározták, hogy a húst le fogják mérni. Gy.I. kereskedelmi felügyelő értesítette P.L. felvásárlási felügyelőt, hogy az árut le kell mérni, jelenjen meg a mérésnél. P.L. oda is ment, majd ő és Gy.I. jelenlétében a húst lemérték. A mérés során 101 kg marhahússal, 49 kg sertéshússal és 30 kg szalonnával többet találtak a kocsin, mint amennyi a számlán szerepelt. J.L. távbeszélőn azonnal felhívta a Vágóhídi Vállalatot és O.J.-nek elmondta, hogy baj van, mert a húst lemérték. O.J. erre egy új számlát állított ki, melyen a helyes mennyiségek szerepeltek és bement T.Pné.-hoz, hogy hiba történt a számla kiállításánál, majd átadta a helyes számlát, hogy ezt könyvelje el. Miután ez megtörtént telefonált Rétságra, hogy tévedés történt, a helyes számlát már kiállította, ne csináljanak semmit az ügyből. A szövetkezettől azt a választ kapta, hogy az ügyet már jegyzőkönyvezték és majd a nyomozás során tisztázódik az eset.

A nyomozás még aznap elkezdődött a rétsági szövetkezeti bolt vezetőjének kihallgatásával. J.L. vallomásában őszintén elmondta, hogy milyen módon került kapcsolatba a Vágóhídi Vállalat két dolgozójával és milyen szállítmányokra került sor. A rendőrség még aznap letartóztatta a férfit, majd miután másnap a kihallgatott bűntársai is bevallották tettüket, ők is csatlakoztak az előző nap őrizetbe vett társukhoz. A szécsényi szál felgöngyölítésére csak szeptember végén került sor. Szeptember 26-án hallgatták ki V.M.-et, október elsején pedig G.I.-t, akiket beismerő vallomásukat követően szintén őrizetbe vettek.⁵⁹

név	bűnösség	börtönbüntetés	a börtönbüntetés felfüggesztett?	pénzbüntetés	eltiltás
O.J.	igen	1 év 8 hónap	nem	1000 Ft	3 év
B.J.	igen	1 év 8 hónap	nem	1000 Ft	3 év
V.M.	igen	1 év 4 hónap	nem	800 Ft	3 év
G.I.	igen	1 év	nem	500 Ft	-
J.L.	igen	1 év	nem	500 Ft	-

Az elsőfokú tárgyalás eredménye
(saját szerkesztés)

A vádlottak az elsőfokú tárgyalásig előzetes letartóztatásban voltak, melyre 1957. november 5-én került sor a Balassagyarmati Járásbíróságon. A meghozott ítéleteket a következő táblázatban ismertetem.

Somos István tanácsvezető bíró kiemelte, hogy az elkövetők megvalósították az ismételten, bünszövetkezetben elkövetett társadalmi tulajdon elleni

⁵⁹ MNL NML XXV. 12.d. B 513/1957 2-4.

sikkasztás büntettét. Az ítélethozatal során súlyosbító tényezőként számolnak be arról, hogy az összes vádlott vezető beosztásban lévő egyén volt.⁶⁰

A másodfokú tárgyalást 1957. december 20-án tartották a Balassagyarmati Megyei Bíróságon. Az ítélet ellen mind az öt vádlott és védőik fellebbezéssel éltek abból az okból kifolyólag, hogy túl súlyos ítélet született. A másodfokú tárgyalás mind az ötük fellebbezését elutasította, ráadásul O.J.-nek és B.J.-nek még a többszöri, számszerűleg meg nem határozható, 300 forintot meghaladó magánokirathamisítással is kiegészítették a bűncselekmény minősítését.⁶¹

A bűnszövetkezet tevékenységét figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy működési elve egy kifizetődő szisztéma szerint épült föl. A két fő gyanúsított, O.J. és B.J. jól ismerte fel, hogy milyen módszerrel lehetne plusz jövedelemhez jutni. Kezdetben jól mérték föl, hogy milyen személyekkel érdemes társulni és ez a szécsényi szállításoknál jól meg is mutatkozik. Számukra valószínűleg rosszszul jött a forradalom miatti munkabeszüntetés és leállás, mert így a csalásait is szüneteltetni kellett. Az 1957 nyarán bekövetkező események viszont jól mutatják, hogy ha egy nem kellően alapos társ kerül a képbe, akkor ez gyorsan lebukáshoz vezethet. Ez ebben az esetben is így történt. J.L. rosszul mérte föl, hogy kik látják el a húsok beérkezésének és dokumentálásának folyamatát és ez rögtön a második szállítás alkalmával lebuktatta a bűnszövetséget.

A salgótarjáni fűtőház csalói

Az utolsó általán vizsgált esetben a megye történetének egyik legnagyobb csalására került sor Salgótarjában. Az ügyben 18 gyanúsított állt bíróság elé, melyek közül mindegyikük a salgótarjáni vagy a kisterenyei fűtőház alkalmazásában állt. A bűncselekmény országos jelentőségét az is mutatja, hogy a beidéztet sértettek között megtaláljuk a MÁV Főigazgatóságának tagjait is.⁶²

Az ügy fő gyanúsítottja Zs.Gy., 34 éves bérszámfejtő volt. A férfi a trianoni békeszerződés megkötése után született Szatmárnémetiben. A négy polgári elvégzése után bérszámfejtőként kezdett dolgozni, Magyarországra, azon belül is Kazincbarcikára a második világháborút követően került. 1948-ban Ausztria felé kísérletet tett az ország elhagyására, de ez a terve nem sikerült. Ezen cselekedetért a Szombathelyi Járásbíróság tiltott határátlépés miatt 15 nap fegyházra ítélte. Kazincbarcikára visszatérve megismerkedett feleségével, akitől két gyermeke is született. Zs.Gy. 1954-ben került a salgótarjáni és a kisterenyei fűtőház alkalmazásába, mint bérszámfejtő. Feladatát képezte a vontatási dolgozók túlóra, fizetett szabadság és egyéb változó illetményének kiszámítása. Ezen az egyes dolgozókhoz tartozó napi teljesítmény kalkulálása és dokumentációja is a munkakörébe tartozott. Ezeket összesítenie kellett és felvinni a fizetési lajst-

⁶⁰ MNL NML XXV. 12.d. B 513/1957 4.

⁶¹ MNL NML XXV. 4.c. Bf 634/1957 1.

⁶² MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 20.

romba. Kisterenyén a munkát megszakítás nélkül csak 1956 januárjáig látta el, a megyeszékhelyen azonban egészen 1957-ig ő dolgozott. Ezen időszak alatt családjától távol élt és a kettős háztartásvezetés miatt komoly anyagi gondokkal küszködött, melyet kisebb, munkatársaitól felvett kölcsönökkel igyekezett megoldani, de felesége súlyos betegsége miatt ezeket nem tudta visszafizetni.⁶³

Hosszú vontatási számadói tapasztalata során megfigyelte, hogy a számfejtést ellenőrző központi ellenőrök soha nem egyeztetik a fizetési lajstromba felvitt váltakozóilletmény adatokat a teljesítményi lapok végösszegével. Ezt felismerve elhatározta, hogy ezen kiskapu felhasználásával fogja saját magát plusz jövedelemhez juttatni. Továbbra is kért kisebb kölcsönöket munkatársaitól és ezeket úgy rendezte, hogy a számára kölcsönt adó dolgozók részére a fizetési lajstromban a kapott összegeket, de legtöbbször ennek a többszörösét jóváírta. Ezeket a jegyzékeket az illetékes hatóság szerve ellenőrizte, de a visszaéléseket nem fedezték fel. Ezek után Zs.Gy. értesítette az adott dolgozót, hogy a kölcsönöket milyen formában kapták vissza.⁶⁴

A későbbiekben a férfi megegyezett ezekkel a dolgozókkal, hogy a jövőben is nagyobb összegeket fog kiutaltatni nekik, ha vállalják, hogy ezeknek a pénzösszegeknek a felét visszaadják neki.⁶⁵ Ennek okán 1954 februárjában és márciusában több munkással került kapcsolatba, akiknek 1957-ig folyamatosan többletjövedelmet juttatott, aminek legtöbbször a felét meg is kapta.⁶⁶ Zs.Gy. tevékenységének gyorsan híre terjedt a fűtőházon belül, többen is önként jelentkeztek a férfinál, hogy az ő részükre is juttasson hamis bérszámfejtéssel többletjövedelmet. Ennek fejében önként vállalták, hogy a számfejtőnek az összeg felét visszaadják. A bérszámfejtő ezeket a kéréseket sosem utasította vissza, így kiutalt összegből minden esetben neki is haszna származott. Ezeket a kifizetéseket csak akkor szüneteltette időszakosan, amikor az adott személyek nem adták oda neki a megbeszélte összegrészt. Ezekben az esetekben Zs.Gy. figyelmeztette munkatársait, hogy csak akkor utal ki újabb pénzt, ha kifizetik azt az összeget, amit előzetesen vállaltak.⁶⁷ A férfi és munkatársai között egyre szorosabb kapcsolat alakult ki: gyakran italozni, illetve vendégségbe hívták egymást. Zs.Gy.-nek egyre több kiadása keletkezett, így ennek fedezésére szélesítenie kellett bűncselekménye körét. Rövid időn belül a fűtőház alkalmazottainak jelentős hányada került kapcsolatba a gyanúsítottal és ezeknek a munkatársainak egyre nagyobb összegeket utalt ki, aminek 50%-át minden esetben visszakapta.⁶⁸

Ez a nagyarányú kapacitásbővítés azonban magában hordozta a lebukás veszélyét. Félő volt, hogy ha egy-egy fűtő magasabb váltakozó illetményt kap

⁶³ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 108.

⁶⁴ Uo. 413.

⁶⁵ Uo. 418.

⁶⁶ Uo. 424.

⁶⁷ Uo. 477, 484.

⁶⁸ Uo. 214-285.

az felkelti a mozdonyvezetője figyelmét a magas összegre, ha az nincs a bűnszövetkezetben. A férfi ezért úgy igyekezett a leleplezést elkerülni, hogy lehetőleg, akik egy gépen dolgoztak, azokat bevegye a bűnszövetségbe. Ha ennek kivitelezésére nem volt mód, úgy Zs.Gy. - tudtuk nélkül – azoknak is magasabb váltakozó illetményt utalt ki, akik nem voltak vele büntársi kapcsolatban. A férfi ennek fényében egyre több csalást követett el, egyre több embernek utalt ki nagyobb összegeket, egyre felelőtlenebbül és kevés odafigyeléssel dolgozott. Az idő előrehaladtával folyamatosan nőtt azoknak a száma, akik úgy vettek fel magasabb fizetést, hogy erről nem tudtak, illetve akik a büntársai voltak, kezdtek visszaélni a bérszámfejtő bizalmával. Egyre többször „feledkeztek meg” a korábban megbeszélt összegek visszaadásával, a férfi azonban ez ellen nem tudott már hatásosan fellépni, mert akkor saját magát is veszélybe sodorhatta volna. A későbbiekben arra törekedett, hogy a fizetőtiszti pozíciót is megszerezze a fűtőházon belül, így orvosolni tudta volna az időközben fellépő problémát. Ezzel az akciójával sikert ért el amikor a korábbi tiszt lebetegedett, így átmentileg őt bízták meg a fizetések lebonyolításával. Ebben az időszakban több esetben társai kedvében igyekezett járni. Többször az előírt időpont előtt adta oda az illetményeket, illetve voltak olyan dolgozók, akiknek személyesen a gépre vitte oda a pénzt. Munkatársainak ezzel a módszerrel az eddiginél is nagyobb illetményeket tudott elkönyvelni, illetve ezáltal a saját kezébe vehette a jövedelmek sorsát, mivel így a kifizetés előtt minden társától levonta a saját részét.⁶⁹

Zs.Gy. azonban szeretett volna ennél is nagyobb bevételre szert tenni, ezért 1956 márciusában kitalálta, hogy kettős könyvelést fog alkalmazni. Az eddigiekhez hasonlóan vezette a korábbi, hamis adatokkal feltöltött dokumentációt, de ezzel párhuzamosan egy újabb, a helyes illetményeket tartalmazó lajstromot indított. Ennek az volt a lényege, hogy mikor a jó adatokkal szereplő jegyzőkönyv visszaérkezett hozzá az ellenőrzést követően, ezeket kifűzte a mappából és helyére a hamis számokat tartalmazót helyezte be, melyek alapján a kifizetéseket intézte. Ennek a módszernek az volt az előnye, hogy így azoktól is vissza tudta venni a kiadott összeg felét, akinek tudtán kívül utalta ki. Ezzel a technikával dolgozott egészen 1957 szeptemberéig, amikor egy revizori ellenőrzés alkalmával főnökei rájöttek, hogy kettős könyvelést alkalmazott és kirúgták állásából.⁷⁰

A vádlott ezekkel a tetteivel többször is magánokirathamisítást hajtott végre. A fizetési jegyzékek megmásításán túl, akkor is csalást követett el, amikor a megszabott határidő előtt kifizetéseket eszközölt. Több esetben saját maga írta alá a dolgozók helyett a fizetési jegyzéket, mert csak így tudta ezeket idő előtt, illetve személyesen a géphez vinni. Zs.Gy. munkássága során összesen 146 dolgozónak utalt ki magasabb illetményt 1954 februárja és 1957 szeptembere

⁶⁹ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 414-441.

⁷⁰ Uo. 402-441.

között. A két időpont közt összesen 223.289 Ft kárt okozott a magyar államnak.⁷¹

Ebből az összegből saját bevallása szerint kb. 90.000 forint került vissza a kezébe, melyet azonban részben családjára, részben a munkatársaival folytatott mulatozásra folyamatosan elköltött.⁷² Zs.Gy. hozzávetőlegesen 3000 esetben utalt ki hamis összeget társainak, ezáltal pontosan ennyi magánokirat-hamisítást hajtott végre. A férfi időközben majdnem lebukott, amikor a nagy munkaterhe miatt segédet kapott maga mellé. S.I. korábbi bérelszámolót 1954 nyarán rendelték ki a bérszámfejtő tehermentesítésére, aki azonban gyorsan rájött arra, hogy kollégája milyen ügyleteket hajt végre. Ekkor Zs.Gy. bevette őt is a bűnszövetkezetbe és havonta 100-400 forint pénzt adott neki saját részese-déséből a hallgatásáért cserébe. A vádlott beszámolója szerint a férfi folyamatosan segítséget nyújtott neki, amiért ő összesen 3000 forint körüli összeggel jutalmazta.⁷³

P.S. 1955 tavaszán, mint szakszervezetes került a fűtőház főnökségébe, októbertől pedig megbízták a fizetőtisztai teendők ellátásával is. Képzetlensége és túlterheltsége miatt azonban csak nehézkesen tudta elvégezni ezt a munkát. Zs.Gy. erről értesülve felajánlotta segítségét a férfi számára. Megegyezték abban - pedig a munkahelyi szabályzatban tiltva van, hogy a bérszámfejtőnek köze legyen a kifizetésekhez - hogy P.S.-nek csak alá kell majd írnia a kifizetési jegyzéket, minden más teendőt a bérszámfejtő fog elvégezni. Kezdetben Zs.Gy. havonta 40-50 forint bónuszt juttatott el P.S.-nek, aki azt abban a hiszemben fogadta el, hogy azt a dolgozók adják neki ajándékba a kifizetések után. 1957 áprilisában egy központi ellenőrzést követően Zs.Gy.-tól tudomást szerzett a bűncselekményről, de feljelentést ő sem tett senkinek az eset után. Ezt követően azonban a havi juttatásai 200-400 forintra emelkedtek, amit a bérszámfejtőtől kapott a hallgatásáért, illetve segítségéért cserébe. Összességében körülbelül 5.000 forint ütötte a markát az évek során, illetve az idő előrehaladtával ő is rendszeres vendége volt a fűtőházi dolgozók és Zs.Gy. közös mulatozásainak.⁷⁴

M.Gy. kezdetben különféle külföldi árukat adott a bérszámfejtőnek, illetve kölcsönöket folyósított számára. 1954 februárja és 1957 áprilisa között 26 alkalommal, 100 és 1100 forint közötti összegekkel, összesen 11.882 forintot kapott Zs.Gy.-től. Ezekből az illetményekből kezdetben a megbeszéltek szerint visszacsztott a fővádlottnak, azonban a későbbiekben ez megváltozott. Ennek az állt a hátterében, hogy a férfi a helyi pártszervezet vezetője volt, így az utolsó két évben ezekkel az összegekkel igyekezett a bérszámfejtő lekenyerezni M.Gy.-t.⁷⁵

S.Á. az elsők között kötött barátságot Zs.-vel. Ő volt az a személy, aki személyesen felkérte a bérszámfejtőt, hogy számára váltakozó illetmény címén

⁷¹ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 102.

⁷² Uo. 102.

⁷³ Uo. 110-111.

⁷⁴ Uo. 414-416.

⁷⁵ Uo. 417.

magasabb összeget utaljon ki, mert amikor Budapesten dolgozott többször is kapott többletpénzt ezzel a módszerrel. A férfi vállalta, hogy ezen összegek felét visszajuttatja Zs.Gy.-hez, így havonta 60-900 forint közötti összegeket kapott, melyek összesen 10.653 forintot tettek ki. Ennek felét visszajuttatta a fővádlottnak, másik felét legtöbb esetben italozásra költötte.⁷⁶

O.B. kezdetben M.Gy. párttitkárra való tekintettel kapott többletjuttatást, majd később kölcsönöket adott Zs.Gy.-nek, amit duplán kapott vissza. Ezek után már közösen megegyeztek a bérszámfejtővel, hogy amennyiben O.B. a kiutalt pénz felét visszaadja, akkor a nagyobb összegű kifizetések folytatódhatnak. Összesen 9.351 forintot kapott a fővádlottól, amelyből 2.500-at adott vissza, a többi családi háza építésére fordította.⁷⁷

Sz.J., O.J., H.M. és T.B.I. 1954 áprilisától kapott többletjuttatásokat Zs.Gy.-től, melyekért 8.056, 8.059, 7.481 és 6.595 forintot kaptak, melyből 2.500 és 3000 forint közötti összeget adtak vissza a bérszámfejtőnek.⁷⁸

M.Gy. II. kezdetben többször adott kölcsönöket Zs.Gy.-nek, melyeket a fővádlott a már említett módszerrel kétszeresen megtérített. A folytatásban vele is megegyezett, hogy a nagyobb összegű kifizetések folytatódhatnak, ha azon pénzek felét a kiutalónak visszafizeti. Ennek köszönhetően 22 esetben 7.020. forintnyi többlet illetményt kapott, melyek nagy részét saját maga használt fel.⁷⁹

S.G. és H.Gy. személyesen keresték fel a fővádlottat, hogy illegális úton többletjuttatásokat szerezzen. Ezen alkalmak során előbbinek 6.494, utóbbinak 5.754 forint ütötte a markát, melyek közül hozzávetőlegesen 2.000 forintot adtak vissza Zs.Gy.-nek, a többi pedig saját maguk költötték el.⁸⁰

M.M.Gy. és T.J. még Kisterenyén keresték fel a bérszámfejtőt, hogy utaljon nekik nagyobb összegeket. A két férfi ezen alkalmak során 5.223, illetve 4.704 forintot kapott, melyből kb. 1.500-at adtak vissza jötevőjüknek.⁸¹

Ny.K.J. 1954 első hónapjaiban ismerkedett meg a fővádlottal. Ekkor Zs.Gy.-nek még nem volt lakása, így a férfi megengedte neki, hogy amíg szállásgondjai nem rendeződnek, addig nála aludjon. Zs.Gy. köszönetképpen 1954 februárjától különböző nagyságú illetménybónuszokkal honorálta ezt barátjának. Ezen esetek során összesen 4.625 forint fizetett ki többletként, melyből nem kért vissza semennyit.⁸²

A.I. 1954 elejétől külföldi eredetű árukat adott a számadónak, akitől ezeknek az árát nem fogadta el. A bérszámfejtő ezért cserébe 19 alkalommal, összeségében 4.428 forintot fizetett ki társának, melyből 1.500-at kapott vissza. A.I.

⁷⁶ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 418.

⁷⁷ Uo. 419-420.

⁷⁸ Uo. 423-425.

⁷⁹ Uo. 423.

⁸⁰ Uo. 423., 427.

⁸¹ Uo. 421.

⁸² Uo. 418.

ezen kívül különböző csempészárukat szerzett be Zs.Gy. számára (főleg órákat), melyekért megfelelő pénzt kapott.⁸³

A már korábban említett S.I. 1954 és 1955-ben dolgozott Zs.Gy. mellett és segített neki a bérszámfejtésben. A férfi bevallása szerint nem szerette ezt a munkát, mert a számadó csak kis, jelentéktelen feladatokat bízott rá. Miután bekerült a bűnszövetkezetbe a feladatai közé tartozott M.Gy. párttitkár, Sz.J. és O.J. tájékoztatása, hogy milyen módon fogják megkapni a kölcsönadott pénzeket. A munkájáért 3.000 forintot kapott, melyből nem kellett semmit visszaadnia.⁸⁴

Sz.I. 1953 végétől 1958 májusáig a salgótarjáni fűtőház főnökségének vezetője volt. Beosztásából kifolyólag az ő feladata lett volna Zs.Gy. munkájának ellenőrzése, azonban ezt figyelmetlensége miatt nem végezte kellő odafigyeléssel. Ezen akkor sem változtatott mikor olyan információkhoz jutott bizonyos dolgozóktól, hogy azok sokkal alacsonyabb bért kapnak, mint más fűtők. Amikor 1957 szeptemberében hitelt érdemlően bebizonyosodott Zs.Gy. tevékenysége, akkor sem tett feljelentést ellene, hanem még segített is a férfinak új munkát találni. A vezető tisztséggel rendelkező férfinak tudomása volt arról, hogy P.S. nincs kiképezve arra, hogy a fizetőtiszti teendőket elvégezze, sőt azt is tudta, hogy ebben Zs.Gy. segítkezik neki. Utóbbi ellen nem emelt szót, pedig tisztában volt azzal, hogy nagyon szigorú szabályok vonatkoznak arra, hogy a bérszámfejtői és a fizetőtiszti állást nem töltheti be ugyanaz a személy. Ezekkel a mulasztásokkal elősegítette a bűnszövetkezet zavartalan működését.⁸⁵

A kihallgatások 1958. május 16-án kezdődtek. Ezek során közel 300 tanú tett beszámolót, illetve a nyomozók részletesen feltárták az ügy részleteit.⁸⁶ Az elsőfokú bírósági tárgyalás Márton János megyei bíró vezetésével 1958. november 27. és december 5. között zajlott, melynek ítéleteit a következő táblázatban ismertetem.⁸⁷

⁸³ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 450.

⁸⁴ Uo. 440-441.

⁸⁵ Uo. 448-451.

⁸⁶ Uo. 20-21.

⁸⁷ Uo. 80-92.

név	bűnösség	börtönbüntetés	a börtönbüntetés felfüggesztett?	pénzbüntetés	eltiltás
Zs.Gy.	igen	11 év	nem	-	10 év
Sz.I.	igen	4 év	nem	-	6 év
M.Gy.	igen	4 év	nem	-	5 év
P.S.	igen	3,5 év	nem	-	5 év
S.Á.	igen	3 év	nem	-	5 év
Sz.J.	igen	2 év 8 hónap	nem	-	5 év
O.B.	igen	2 év	nem	-	4 év
O.J.	igen	1 év 10 hónap	nem	-	3 év
S.I.	igen	1 év 10 hónap	nem	-	3 év
H.M.	igen	1,5 év	nem	-	3 év
Ny.J.	igen	1,5 év	nem	-	3 év
T.B.I.	igen	1 év 4 hónap	nem	-	3 év
M.Gy.II.	igen	1 év 4 hónap	nem	-	3 év
S.G.	igen	1 év 2 hónap	nem	-	3 év
M.M.Gy.	igen	1 év	nem	-	2 év
T.J.	igen	1 év	nem	-	2 év
A.I.	igen	1 év	nem	-	-
H.Gy.	igen	10 hónap	nem	-	-

Az elsőfokú bíróság ítéletei

(saját szerkesztés)

A büntetés ellen mind a 18 vádlott fellebbezéssel élt. A Legfelsőbb Bíróság az esetet Vágó Tibor bíró elnöklete mellett 1959. május 18-án és 20-án tárgyalta. A következő táblázatban csak azokat a személyeket tüntettem fel, akik esetében változtatott a fellebbviteli tárgyalás az eredeti ítéleten, a többi résztvevőnél ez elutasításra került.⁸⁸

név	bűnösség	börtönbüntetés	a börtönbüntetés felfüggesztett?	pénzbüntetés	eltiltás
Zs.Gy.	igen	9 év	nem	-	10 év
M.Gy.	igen	3 év	nem	-	4 év
Sz.J.	igen	1 év 8 hónap	nem	-	3 év
P.S.	igen	1 év 4 hónap	nem	-	2 év
Ny.I.	igen	1 év	nem	-	2 év
M.M.Gy.	igen	1 év	igen	-	-
Sz.I.	nem	-	-	-	-

A másodfokú bíróság ítéletei

(saját szerkesztés)

⁸⁸ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 93-97.

A táblázatból látszik, hogy a kiszabott börtönbüntetések és eltiltások csökkentek ezeknél a személyeknél. Sz.I. esetében az fellebbviteli bíróság a vádlottat felmentette a büntetés alól, mert azt állapították meg, hogy a munkakörébe tartozó feladatokat megfelelően látta el és nincs köze a bűncselekményhez.⁸⁹

Összességében elmondhatjuk, hogy Zs.Gy. nehéz anyagi körülményei között ismerte fel, hogy milyen módszerrel juthat magasabb jövedelemhez. Bűnszövetkezetének középpontjában ő állt és folyamatosan fejlesztette módszereit. Ami működése közben előnyére vált végül az lett a vesztesége. A sok ember miatt ugyan elképesztő mennyiségű pénzre tett szert, de már túl sok ember tudott arról, hogy milyen ügyleteket hajtott végre. A vallomások és a társai beszámolóai alapján megállapíthatjuk, hogy Zs. még a párt helyi köreiben is ismert volt. A tárgyalásokon azonban kollégái részletesen vallottak ellene, így igen súlyos büntetést kapott. Börtönbüntetése megkezdése után számos kérvényt adott le saját maga és családja is, melyben kegyelmet kértek a férfinak. 1963-ban, az akkor hatodikos fia is levelet írt egyenesen Kádár Jánoshoz „*Kedves Kádár bácsi!*” megszólítással, melyben a március 21-én kihirdetett amnesztiát szerette volt indokként felhozni a büntetés megszüntetésére.⁹⁰ Zs. azonban mivel nem '56-os vagy államellenes tevékenységet követett el, így nem tartozott bele abba a körbe, akikre kiterjedt az amnesztia. Ennek köszönhetően büntetését teljes egészében kitöltve, csak 1967 áprilisában szabadult a szegedi börtönből.⁹¹

Összegzés

Az ismertetett esetekből láthatjuk, hogy ezek a tevékenységek gyakorlatilag az egész megyére kiterjedtek és a megye ekkori összes városát érintették.⁹² A következő ábrán jól láthatjuk a bűnszövetkezetek kiterjedtségét.

Ennek ismeretében jogosan merülhet fel bennünk az a felvetés, hogy ilyen-fajta gazdasági és pénzügyi csalások, visszaélések az 1950-es évek állami vállalatainál gyakoriak lehetettek. Véleményem szerint ez valószínűleg így is történt, amit megerősítenek a vizsgált bűncselekmények időbeni és módszertani változásai. Azt azonban fontos megjegyezni, hogy azok az esetleges csalások, amik nem kerültek a bíróságok elé nem feltétlen csoportosan elkövetett bűncselekmények lehettek. Zs.Gy. ügyében jól látszik, hogy a bérszámfejtő akár saját szakállára is dolgozhatott volna, úgy is szert tudott volna tenni plusz jövedelemre, hiszen, ha a kettős könyvelést előbb kezdi el alkalmazni, akkor fizetőtiszti besorozása miatt gyakorlatilag a társai nélkül is tudott volna érvényesülni. Azonban ennek alapján azt is meg tudjuk állapítani, hogy az összes állami vállalatnál,

⁸⁹ MNL NML XXV. 4.c. B 610/1958 97.

⁹⁰ Uo. 642.

⁹¹ Uo. 680.

⁹² Pásztó 1984-ben, Bátorterenyé pedig - miután 1984-ben egyesült Kisterenyé, Nagybátony, Maconka és Szúpatak - 1989-ben kapott városi rangot.

ahol a bérszámfejtő és a fizetőtiszt összedolgozott, plusz bevételre tehettek ketten szert. A vizsgált esetek alapján le tudjuk vonni azt a tanulságot, hogy amennyiben egy kisebb csoport összehangoltan és kellő odafigyeléssel végezte a bűncselekményeket, akkor valószínűleg nem buktak le. Ennek legfőbb okai azok lehetnek, hogy a vállalatok élén álló vezetők nem képzett személyek voltak, valamint kezdetben a pénzügyi trükközéseket nem tudta kellő hatékonysággal kiszűrni a rendszer.

A bűnszövetkezetek területi kiterjedtsége
(saját szerkesztés)

Ahogy Bezsényi Tamás az 1960-as évek szervezett bűnözésénél kiemeli, az igazán jól működő bűnözői csoportoknak valamiféle legális keret is kellett, hogy a tevékenységük ne keltsen feltűnést.⁹³ Az általam bemutatott bűnszövetségek szintén így tudtak bizonyos ideig láthatatlan maradni. A somoskőújfalui csempésbanda a közlekedés és a vasúti járművek fordításának ürügyét, a balassagyarmati vágóhídi vállalat dolgozói a vidéki hússzállításokat használták álcaként az illegális tevékenységük leplezésére, míg a fűtőházi csapók a kifizetések körüli ellenőrzési hiányosságokat kamatoztatták. A csempésbanda mégis egy kicsit kilóg ebből a sorból, mert ugyan a személyek legtöbbször legális keretek között találkoztak, az áruk eladását azonban már nem lehet ezzel magyarázni.

⁹³ Bezsényi, 2017. 67.

Kiemelendő még, hogy ezen bűnszövetkezetek tevékenységének színtere nem a nyilvánosság, hanem a rejtett, a lakosság által nem érzékelhető „játéktér” volt.

Fontos megjegyezni, hogy ezek a bűnszövetségek csak az állami vagyon kihasználásával tudtak vagyonra szert tenni azáltal, hogy a közellátáshoz hozzákapszolódtak. A bűnözésszámok Kádár-kori változásaiból leszűrhetjük, hogy amíg a központi hatalom erős volt, addig a bűncselekmények száma is alacsony volt, majd ahogyan folyamatosan enyhült a rendszer, úgy nőtt a bűnelkövetések száma is.⁹⁴ Ez a folyamat figyelhető meg a szervezett bűnözés esetében is. Amíg az állami vezetés keményen lépett fel, addig csak ezekhez hasonló gazdasági bűncselekményeket tudunk felsorolni, majd a 70-es években következett ebben is a változás.⁹⁵ Ekkorra jutnak el a csempészek egy magasabb tevékenységi szintre és ekkor kezd a „magánvagyon” is jellegzetes célpont lenni.

Ebben az időszakban jelennek meg a visszaeső bűnözők szervezett tevékenysége a betöréses lopásoknál.⁹⁶ Ekkor már azok a lakások lesznek a célkeresztben, ahol jelentős értékek, így aranykészletek, drága műszaki cikkek, illetve jelentős nagyságrendű készpénz halmozódott fel.⁹⁷

A szervezett bűnözés vizsgálatánál ki kell emelni, hogy a magyarországi szervezett keretek között megvalósult bűncselekményeket nem lehet sem kiterjedtségében, sem módszereiben az amerikai és az olasz mintával összehasonlítani. Mind a Cosa Nostra, mind a Camorra egy teljesen más, egymástól eltérő alapokon épült ki. Ezekhez a maffiacsoportokhoz hasonló bűnözői szindikátusok sehol Európában nem működtek, de ennek ellenére a szervezett bűnözés majd minden országban jelen volt már a Kádár-korszak idején is.⁹⁸

A hálózati csomópontokban lévő személyek vizsgálata is lényeges összefüggésekre világít rá. A két jelentős vagyonra szert tevő bűnszövetkezet központi figurája – F.J. és Zs.Gy. – is tanult, szakmájában régóta tevékenykedő személy volt. Mindketten négy polgárit végeztek, ami a korban egy átlagon felüli végzettségnek számított. Mindkét személynél megfigyelhető, hogy több tucat ember dolgozott alájuk, ezzel egy piramist is fel tudunk állítani, melyeknek ők voltak a csúcán. Ezeknél a kulcsembereknél futottak össze a szálak, ők gazdagodtak meg legjobban az általuk irányított bűnszövetkezetből. Ebből a körből valamilyen szinten kimaradnak a balassagyarmati vágóhídi vállalat dolgozói. Ők inkább a szakmájukban való jártasságuk miatt tudtak egy bűnszövetségi csoportot kialakítani, melyből egyrészt nem is jutottak nagyobb jövedelemhez,

⁹⁴ Valuch, 2001. 362.

⁹⁵ Orbán-Schwarzkopf, 2017.

⁹⁶ A somoskőújfaluhoz hasonló csempészek ekkora már elérték azt, hogy egy-egy üzlettel közel félmillió forintot keressenek. Az így megtollasodó kereskedők vagyona persze szemet vetettek a bűnözők is, akik *„arra gondoltak, ha ezeknek ennyi van és nem tiszta úton jutottak hozzá, akkor ezt csak úgy lehet megszerezni, ha kiraboljuk őket, betörünk hozzájuk, és elveszük a dolgaikat.”* https://hvg.hu/itthon/20120614_szervezett_bunozes_kialakulasa (utolsó megnyitás: 2018. 11. 12.)

⁹⁷ Gönczöl, 1999. 213.

⁹⁸ Uo. 213.

mint társaik, másrészt nem is tudtak akkora bevételre szert tenni, mint a korábban említett két férfi.

A sajtó szerepe is teljesen másképp nézett ki az 1950-es években, mint a rendszerváltozás után. A 90-es években a hírhedt magyar bűnszervezetek tevékenységéről gyakorlatilag rögtön értesülhetett a közvélemény. Ez az általam vizsgált időszakban egészen máshogy működött. A Nógrádi Népújságban ugyan megjelentek cikkek ezekről az esetekről, de minden írás a büntetőeljárás elindítása után, vagy közvetlenül az ítélethozatalról hozott le információkat olyan ideológiai céllal, hogy a lakosságot elrettentse az ehhez hasonló bűncselekményektől.

A rendszerváltozás után egy teljesen másfajta szervezett bűnözés alakult ki. Az „olajozás” megteremtette a hazai viszonylatban ekkor még nem működő bűnszervezeteket.⁹⁹ Egyre többen szerettek volna az olajszőkítés révén vagyonna szert tenni. Ezeknek a bűnszervezeteknek a vezetői már fegyverrel védték meg magukat, sőt 1994 és 1998 között számtalan esetben egymásra is támadtak. Több híres gyilkosság is történt ezen „vállalkozók” egymás elleni harcából (pl. Fenyő-gyilkosság, Aranykéz utcai robbantásos merénylet, az ország déli régiójának bérgyilkosságai). A gazdasági bűnözésben pedig megemlíthetjük a többször elítélt áfacsaló, Stadler József tevékenységét, aki különböző kereskedelmi kihágások révén gazdagodott meg.¹⁰⁰

De hogyan is lehet kapcsolatba hozni ezeket az eseteket az 50-es évek bűnözésével? Gyakorlatilag bizonyítottnak vehetjük, hogy a rendszerváltozás utáni szervezett bűnözés alapját azok az 1970-es, 1980-as években szocializálódott bűnözők rakták le, akik ezeknek a módszereknek a továbbfejlesztésével, illetve a kapitalista gazdaságba való átültetésével gazdagodtak meg. Viszont ezeket tudjuk elmondani az 1970-es évek bűnözőiről is, akik az általam vizsgált korszakból merítették a tapasztalataikat. Ekkora jutott el a csempészet egy olyan fokra, ahol már lényegesen nagyobb profitra lehetett szert tenni, illetve a gazdasági bűncselekményeket is sokkal jobban figyelte az állam. Ez viszont csak azért jöhetett létre, mert a magyarországi szervezett bűnözésnek már az 1950-es években is megvoltak a gyökerei, melyek nélkül nem valósulhatott volna meg az 1990-es években tapasztalt modernkori magyar szervezeti bűnözés.

⁹⁹ Kovács, 2015.114-145.

¹⁰⁰ Bezsenyi, 2015/b 135-158., https://hvg.hu/itthon/20120614_szervezett_bunozes_kialakulasa (utolsó megnyitás: 2018. 11. 12.)

Felhasznált források és szakirodalom

1878. V. törvénycikk, a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről. <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87800005.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fkeyword%3D1878.%2520V> (utolsó megnyitás: 2018. 10. 11.)
1950. II. törvénycikk, a büntetőtörvénykönyv általános részéről. <http://www.jogiportal.hu/index.php?id=fjzz6vga2rni87bzip&state=19930630&menu=view> (utolsó megnyitás: 2018. 10. 11.)
1995. LXVI. törvény, a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500066.TV> (utolsó megnyitás: 2018. 10. 11.)
2010. I. törvény, az anyakönyvi eljárásról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000001.TV> (utolsó megnyitás: 2018. 10. 11.)
- Balázs Judit: A bűnözéstől a szervezett bűnözésig. Gazdaság és társadalom. 2002/2.
- Bezsenyi Tamás: „Nem szabad minden egyszerű tolvajlásból rendszer-ügyet csinálni”: A szocialista kori magánkereskedelem és állami vendéglátás területén jelentkező szervezeti és szervezettséget mutató bűnelkövetői hálózatok összehasonlítása. In: A normán innen és túl. Szerk.: Kovács Janka – Kökényessy Zsófia – Lászlófi Viola. Budapest, 2017.
- Bezsenyi Tamás: Megszervezett bizonytalanság, avagy a szervezett bűnözés, mint a szocialista kori nyilvánosság tabuja. *Metszetek*, 2015/1. (Bezsenyi, 2015/a.)
- Bezsenyi Tamás: Nem minden Mohikán Indián? A galéri bűnözés történeti és kriminológiai aspektusai. In: Kelet-európai sorsfordulók: Tanulmányok a 80 éves Palotás Emil tiszteletére. Szerk.: Bartha Eszter – Fóris Ákos – Mezei Bálint – Nagy Éva Katalin – Szuda Krisztina Eszter. Budapest, 2016.
- Bezsenyi Tamás: Stadler József, a rendszerváltozásvállalkozója. *Aposztszocialista szervezett bűnözés összefonódása a gazdasággal. Belügyi Szemle*, 2015/1. (Bezsenyi, 2015/b.)
- Freda Adler – Gerhard O. W. Mueller – William S. Laufer (szerk.): *Kriminológia*. Budapest, 2000.
- Gönczöl Katalin – Korinek László – Lévai Miklós (szerk.): *Kriminológiai ismeretek. Bűnözés. Bűnözéskontroll*. Budapest, 1999.
- Gönczöl Katalin: *Bűnözés és társadalompolitika*. Budapest, 1987.
- Gyáni Gábor: A bűnözés Horthy-kori történetéhez. *Történelmi Szemle*, 2005/3-4.

- Horváth Sándor: Feljelentés. Egy ügynök mindennapjai. Budapest, 2017.
- Jakab Sándor: Nógrád megye története 1944–1962. Salgótarján, 1973.
- John G. Macionis – Linda Marie Gerber: Sociology. Toronto, 2010.
- Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. Nemzetbiztonsági szemle, 2015/1.
- Mezey Barna (szerk.): Magyar Jogtörténet. Budapest, 2007.
- MNL NML vonatkozó fondjai
- Molnár Pál: Salgótarján társadalmi viszonyainak fejlődése 1945 és 1980 között. In: A Nógrád megyei múzeumok évkönyve. Szerk.: Szvircsek Ferenc. Salgótarján 1982.
- Orbán-Schwarzkopf Balázs: Fegyver és drog a 80-as években. szemelvények a fegyver - és kábító szervkereskedelem, valamint a terrorizmus kutatható állambiztonsági irataiból. Budapest, 2017.
- Paksa Rudolf: Prozopográfia vagyis „kollektív bibliográfiai elemzés” (A Horthy-kori magyar nemzetiszocialista elit vizsgálata). In: Módszertani tanulmányok. Szerk.: Ballabás Dániel. Eger, 2013.
- Tyekvicska Árpád (szerk.): *Civitas Fortissima – Balassagyarmat története írásban és képekben. Balassagyarmat, 2014.*
- Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Budapest, 2001.